לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים א"ל הא מני ר' יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה והא קתני רישא הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים והוינן בה הכל לאתויי מאי לאתויי יורש ודלא כר' יהודה דאי כר"י האמר יורש אינו ממיר יורש אינו סומך האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ת"ר החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור והא אינו לוקה ומת ואינו לוקה ומשלם אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם (א) רבא אמר אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו רב פפא אמר משעת משיכה איחייב לה במזונותיה ומילקא לא לקי עד שעת חסימה אמר רב פפא הני מילי בעו מינאי דבי רב פפא בר אבא ופשטי להו לאיסורא חדא כהלכתא וחדא דלאו כהלכתא בעו מינאי מהו ללוש את העיסה בחלב ופשטי להו לאיסורא כהלכתא דתניא אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור ואידך בעו מינאי מהו להכנים מין ושאינו מינו לדיר ופשטי להו לאיסורא דלאו כהלכתא דאמר שמואל (ב) ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו נאמר בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם הבהמה בשעה שעולה עליה זכר ת"ל כלאים לאו מכלל דכלאים אחיזה נמי לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרי לה אחיזה לישנא מעליא אמר רב יהודה מין במינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת ואפילו משום פריצותא ליכא מ"ט בעבידתיה טריד מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו

לא שאדם רשאי להמיר. רישא דמתני' הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש ואזיל דהאי הכל ממירין לא שהאדם רשאי להמיר אלא יש בכן כח לתפוס בתמורה בדיעבד: **וסופג את הארבעים.** משום לא יחליפנו (ויקרא כז) והא הכא לדיבור בעלמא הוא ולקי. אלמא עקימת שפתים שאדם מגיד בשפתיו מעשה הוא: **ר' יהודה היא.** בכמה דוכתי מייתינן לה (מכות דף ד:) לא תותירו ממנו והנותר ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו שניתק לעשה הוא. טעמא דבא הכתוב הא לאו הכי לקי המותיר ואע"ג דאין בו מעשה: **לאתויי יורש.** שאם המיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר: **יורש אינו ממיר.** ואם המיר אינו מומר וטעמא מפרש בתמורה בריש פ"ק (דף ב.): **ג' קבין לחמור.** כך שיערו חכמים אכילתו: ה"ג **והא אין לוקה ומת ואין לוקה ומשלם.** דהוו להו שתי רשעיות וכתיב (דברים כה) כדי רשעתו: **ר"מ היא.** במס' מכות (דף ד.) מעידין אנו על איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז לוקין ומשלמין אם נמצאו זוממין: **רבא אמר אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו.** ונתן לה טלה באתנן אתנן הוא ואסור לקרבן דאתנן סתמא כתיב (דברים כג) ל"ש אמו ול"ש פנויה. ואע"ג דאי תבעה ליה בדינא קמן תן לי אתנני לא מחייבינן ליה דהא קם ליה בדרבה מיניה כי יהביה ניהלה אתנן הוא אלמא אפילו במקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה אלא שאין כח לענשו בשתים אבל ידי שמים לא יצא עד שישלם דאי לא רמו תשלומין עליה כי יהביה ניהלה מי הוה אתנן מתנה בעלמא הוא דיהיב לה וגבי חוסם נמי תשלומין רמו עליה אלא שאין כח בב"ד לענשו שתים וכיון דרמו תשלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם. אי נמי *אי תפיס לא מפקינן מיניה כך שמעתי מפי מורי הזקן ויש דוגמתו בב"ק בפרק מרובה (דף ע:) ושם מפורש יותר והביא לי מורי ראיה על זה: **רב פפא אמר.** חיובי נמי מחייבינן ליה לשלומי דלאין באין כאחד דמשעת משיכה איחייב ליה במזונותיה: **כל הפת אסורה.** ואפילו לאכלה במלח: **מפני הרגל עבירה.** שלא יאכל בשר עמה: **טשין.** טחין: **מין ושאינו מינו.** והן זכר ונקבה: **מהו להכנים לדיר.** מי הוי כמרביע כלאים או לא עד שיאחז הוא בעצמו אבר הזכר ויכניס: **ופשטי להו לאיסורא.** שלא יזלזלו: **במנאפים.** מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משישכבו זה על זה כדרך מנאפים וא"צ לעדים שיראו כמכחול בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להסתכל כ"כ: **בכלאים.** אינו חייב עד שיכנים בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת כדרך בני אדם להכנים מין במינו: **מכחול.** קיסם או כנף שמכניסין בשפופרת הלולה שהכחול לתוכה ומוליכין מן הכחול במכחול ומעביר על העין: **אילו נאמר בהמתך לא תרביע.** ולא נאמר כלאים הייתי אומר לא יאחוז את הבהמה בקרניה בשעה שעולה עליה זכר ואפילו מין במינו ת"ל וכו': **ואפילו משום פריצותא אין כאן.** משום דשמא יבא לידי הרהור דבר כדאמרינן (ע"ז דף כ:) לא יסתכל בחמור ובחמורה בחזיר ובחזירה בשעה שהן מזווגין ונזקקין זה עם זה דהתם כשאינו שלו שאינו צריך לסייע אבל האי בעבידתיה טריד ולא מהרהר:

מתני'

יהודה קאמר אמאי לא דייק נמי ממילתיה דהתראת ספק שמה התראה כדדייק רבי יוחנן אלא קאמר התם דסבר לה כאידך דרבי יהודה דאמר לא שמה התראה אלא ודאי משמע דסבר הכי ובפ"ג דשבועות (דף כא.) נמי פריך מהתם דרבי יוחנן אדר' יוחנן משמע דאליבא דנפשייהו פליגי וי"ל דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שיש בו מעשה אבל איהו ודאי סבר כר' יהודה והא דקאמר בסמוך הא מני ר' יהודה היא ה"ק ר' יהודה היא וסבירא ליה כוותיה:

הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם. ותימה דלא שמעינן ליה לר"מ אלא בפ"ק דמכות (דף ד. ושם ד"ה לוקין) גבי עדים זוממין והתם יליף ליה ר"מ ממוציא שם רע דלוקה ומשלם ופריך מה למוציא שם רע שכן קנס ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא היא א"כ הכא דהוה ממונא מנלן דלוקה ומשלם וי"ל דהא דלרבנן אין לוקה ומשלם היינו מכדי רשעתו דכתיב גבי עדים זוממין דדרשינן מיניה משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות אבל ר"מ דסבר דעדים זוממין קנסא הוא יליף ממוציא שם רע דלוקין ומשלמין א"כ תו ליכא לדידיה לאוקמי כדי רשעתו אלא במיתה ומלקות ומהיכא נילף דלא ילקה וישלם ולה"ק דבכל דוכתא אית ליה לר"מ דלוקה ומשלם וא"ת והא אכתי איכא לאוקמי כר"מ כדי רשעתו במלקות וממון כגון דבהדי דמסהדי עדות שקר קרעו שיראין של שום אדם דהני תשלומים אינם קנס וליכא למילף ממוציא שם רע וי"ל דלית לן לאוקמי קרא דומיא אתה מחייבו משום ב' רשעיות אלא בשניהם מחמת עדות שקר ולהכי לא מתוקמא בממון ומלקות דבשתי רשעיות מחמת עדות שקר לוקה ומשלם ולהכי לא מתוקמא אלא במיתה ומלקות:

בבא לצאת ידי שמים. וא"ת דאמרי' בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב. ושם ע"ש) רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב דאמר הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור דבדמים קננהו ואמאי לא קבלם והא חייבין לצאת ידי שמים וי"ל דהתם לא רצו לצאת ידי שמים אלא היו סבורין שבדין חייבין להחזיר ולכך לא קבלינהו וא"ת תנא תני (ג) ישלם ולא אמרת דמדת חסידות שנו כאן וי"ל דישלם משמע טפי לשון חיוב ממשלם אי נמי התם פריך משום דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אבל הכא דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא ושפיר קתני משלם ועוד ר"י פי' שם מתוך הסוגיא דה"ק תנא תני ישלם דברי ר"א ורבנן פליגי עליה ואי מדת חסידות קאמר לא הוו פליגי עליה: **אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו.** דעיקר אתנן בעריות כתיב דזונה מחייבי כריתות היא ובתמורה נמי פ"ק (דף ה) גמרינן תועבה מעריות וי"מ דנפקא לן מדתניא ביבמות (דף נט: ושם) יכול אף אתנן כלב ומחיר זונה ת"ל גם שניהם שנים ולא ד' ומדאיצטריך קרא למעט אתנן כלב אע"ג דרובע בהמה קם ליה בדרבה מיניה ש"מ דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו ואין נראה דמי כתיב ב' ולא ד' שניהם כתיב ונימא ב' ולא ג' ולא אתי למעוטי אלא מחיר זונה וא"ת והא איכא לאוקמא קראי באומר הילך טלה זה ותבעלי לבנך או לאביך דלא קים ליה בדרבה מיניה וי"ל דאית לן לאוקמא קרא בסתם אתנן דהיינו שהבועל נותן וא"ת דאתנן אינו נאסר אלא בדקאי באגירה בשעת ביאה כדאמר בפ' בתרא דע"ז (סג. ושם) אבל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר א"כ היכי מוכח מאתנן דחייב לצאת ידי שמים אע"ג דקם ליה בדרבה מיניה והא משמע במרובה (ב"ק דף ע: ושם ד"ה אילו) דאגר קני ליה קנין גמור אפילו היכא דקם ליה בדרבה מיניה וי"ל דנהי דאגר קני לה קנין גמור לא היה לו ליחשב אתנן אלא מתנה אם לא היה חייב לצאת ידי שמים כשאינה באגירה: **ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור.** תימה למה לי עד שיוסק בקינוח סגי דהא לא הוי אלא כנ"ט בר נ"ט ושרי כמו (חולין דף קיא:) דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח ושם מפורש: **ופשטי להו לאיסורא דלא כהלכתא דאמר שמואל כו'.** תימה לר"י היכי מוכח משמואל דליכא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפין עד שיראו כדרך המנאפין דאיירי להורגם דהא מייתי לה בפ"ק דמכות (דף ז.) גבי אם היינו שם לא היה אדם נהרג מעולם: **מין במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא.** תימה כיון דלא איירי קרא אלא בכלאים מנלן לאסור הכנסה מין במינו וי"ל דדייק מדנקט תנא לא יאחוז דלא יכניס הוה ליה למינקט דלא תרביע הכנסה משמע אלא משום הכי נקט אחיזה דלהכנסה לא איצטריך דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה מונשמרת מכל דבר רע דדריש מיניה בפ"ק דע"ז (דף כ:) שלא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה לא בחזיר ולא בחזירה לא בעוף ולא בעופפת בשעה שנזקקין זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע באחיזה באם אינו ענין:

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה א סמג לאוין שמה:
ב [מיי' שם הלכה ז]:
סז ג מיי' שם הלכה ה:
סח ד מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף [ג] ד:
סט ה מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ב:
ע ו מיי' שם ופ"ג מהל' גניבה הל' א' ופ"א מהל' נערה הל' יא ופ"ו מהל' פרוזמות הל' ו ופ"ד מהל' חובל הל' ט טוש"ע ח"מ סי' שנא:
עא ז מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג לאוין שט:
עב ח מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ג סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ד:
עג ט י מיי' פ"ט מהל' מ"א הלכה כב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' צז סעיף א:
עד כ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ב סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף ג:
עה ל מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קטו טור ש"ע אה"ע סי' כ סעיף א בהגה"ה [רב אלפס כאן וביבמות פ"ב דף ח: ובסוף פ"א דמכות דף רסד:]:
עו מ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה א סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף ג:
עז נ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כ סמג לאוין קטו טור ש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:

* * *

תורה אור השלם

א את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך: ויקרא יט יט

מסורת הש"ס

א) חולין ב. תמורה ב., ב) [סנהדרין סה. מכות ד: טז. כ: שבועות ג: זבחים כט: תמורה ג.], ג) כתובות לג: לד: לו. ב"ק עא., ד) [ב"ק ע:], ה) [כתובות לד:], ו) פסחים ל. לו. זבחים לה:, ז) [עי' תוס' ב"ב קי: ד"ה נפטו], ח) מכות ז., ט) [ע"ז ז], י) [פסחים ב. וש"נ], כ) ע"ז כ:, ל) [שמות יב], מ) בכ"מ נוסף: דלאו, נ) [כדאיתא בחולין קל: ושם ד"ה תנא], ס) [פ"ו דף כט:], ע) עיין לע"ב.

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר בבא לצאת ידי שמים אתנן אסרה. נ"ב זה גי' תוס': (ב) שם דאמר שמואל במנאפים כל"ל ואות ו' נמחק: (ג) תוס' ד"ה בבא וכו' וא"ת תנא תני משלם וקאמר בבא לצאת י"ש דהכי איתא בפרק הזרוע דף קל ע"ב תנא תני ישלם ולא אמרת דמדת חסידות:

* * *

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רבא אמר וכו' אי תפיס לא מפקינן. עי' בטורי אבן חגיגה באבני שהם דף י ע"ב ד"ה נפש ובקצה"ח החושן לסי' כח:

* * *

מוסף רש"י

לא שאדם רשאי להמיר. דכתיב לא ימיר (תמורה ב.) דכתיב לא יחליפנו, ורישא הכי קאמר הכל דין תמורה נוהגת בהם, והא דתני ברישא הכל ממירין ולא צריך ליה תו לפרושי לא שהאדם רשאי כי ולא נקט ברישא לשון קלרה הכל שהמירו תמורתם תמורה, לשון התנאים הוא זה, כמו הכל שוחטין הכל סומכין הכל חייבין, הלכך הכא אע"ג דהילכך להאריך לא שינה התנא את לשונו (חולין ב.). **אלא שאם המיר מומר.** נתפסת השניה ושתיהן קדושות (שם ותמורה ב.). **וסופג את הארבעים.** משום לאו דלא ימיר (שם ושם). **אתנן אסרה תורה.** להביא לבית המקדש לכל נדר, **ואפילו בא על אמו.** ונתן לה טלה באתנן אסור, ואף על גב דלאו לא הוה יהיב לה ניהלה והיא אינו תובעה ליה בדינא לא אמרינן ליה קיים לה תנאה, דהא מתחייב בנפשיה היא (ב"ק ע:). **אין לשין את העיסה בחלב.** כל ימות השנה שלא יאכל בשר עמה (פסחים לו.). **מפני הרגל עבירה.** שלא יאכל הפת עם הבשר (זבחים צה:). **אין טשין.** לשון טח (פסחים ל:). **עד שיראו כדרך המנאפים.** משינהגו ענין ניאוף שמוכבין כקדירה בשר ויוכנים כדרך תשמיש (מכות ז.). **לישנא מעליא.** שמגוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). **מין במינו.** כהרבעת בהמה, **מותר להכנים.** מותר לאדם להכנים בידים אבר הזכר, **כמכחול בשפופרת.** מכחול הוא קיסם שמכניסין בשפופרת, קנה שהכחול בתוכה, והקיסם קרוי מכחול על שם שכוחלין בו (ע"ז כ:). **בעבידתיה טריד.** לבו על מלאכתו ושוכח ההרהור (שם).